

Beurzen kwakken, banken potten en Den Haag bezuinigt. Is Nederland aan het verarmen? Niet als we groei voortaan anders meten. Zijn we klaar voor het **Bruto Nationaal Geluk**? Een peiling in het land.

TEKST EN FOTO MARTEN MINKEMA

vpro
gids
serie

bruto
nationaal
geluk

afl. 2 • Lisseven (Waalre)

Weg met het groeigeloof

HOEVEEL geld heb je nodig om gelukkig te zijn? Niet zo gek veel, dat is wetenschappelijk bewezen. Maar daar denken ze in de Waalrese miljonairswijk Lisseven vast anders over. Dat is natuurlijk niet meer dan een vermoeden en ik wil er aanbelen. Vandaar dat ik nu slenter over de glooiende, comfortabel brede wegen met links en rechts stille villa's die schuilgaan achter hoge hekken. Zouden ze hier weten van het bergstaatje Bhutan, waar ze minder in geld rekenen en meer in geluk? Zouden ze hier over het Bruto Nationaal Geluk (BNG) hebben gehoord, het Bhutaanse alternatief voor ons Bruto Nationaal Product (BNP)?

Het is stil, de lucht nog zwaar van zomerse regenbuien waardoor de keurig geknipte heggen verzadigd groen kleuren en het asfalt hermetisch zwart. Het enige geluid komt van een platte robotmaaier die een enorm gazon afgraast. Daar tegenover staat de neoklassieke villa van tennisster Paul Haarhuis, maar er lijkt niemand thuis. Na een paar bochten passeer ik de grote bouwput van een spierwit, bunkerachtig James Bond-landhuis, ontworpen door de Londense architect Russell Jones. Volgens de burens in opdracht van Daf-nazaten en inclusief een zwembad van dertig meter in de kelder. De crisis is hier zo ver weg. En ik beweeg mij vast verdacht, als eenzame wandelaar in dit sjeke woonbos. Ik zal dus niet bijdragen aan het geluksgevoel van de bewoners, maar het moet. Want misschien kan ik wat leren van deze ervaringsdeskundigen, omdat ze weten wat ze kunnen missen.

Club van Rome

Helaas, dat is een vergeefse verwachting. Door de intercom bij het derde hek: 'Ik zou echt niet weten hoe het anders was geweest, mijn leven is zo gelopen'. Of bij de zesde deur na de vraag of mevrouw in een kleiner huis net zo gelukkig zou zijn: 'Ik wou dat ik het kon zeggen'. Dus dan woon je hier met al je geld, en dan weet je nog niet hoe je het hebt. En toch willen veel Nederlanders ditzelfde: zie het succes van de PostcodeLoterij en droomhuisprogramma's op tv. Wat zou dat

betekenen, als we steeds meer geld verzamelen en de rijkdom zo groeit dat we allemaal kunnen wonen in Lisseven? Dan heb je driemaal Nederland nodig. En op wereldschaal vier aardbollen; ik doe maar een gooi. Daar komt nog bij dat we onze miljarden eerst moeten verdienen met economische groei, en dat daar grondstoffen voor nodig zijn van misschien wel vijftig aardbollen. Absurde gedachten, en we zitten nu al met een planeet die te klein is.

De Club van Rome heeft dat in 1972 voorgerekend. En nog eerder was in Nederland al een econoom aan het calculeren wat de milieuschade is van onze bedrijvigheid.

Dat deed hij vanaf 1 november 1969 om precies te zijn, want Roefie Hueting streeft naar de grootst mogelijke nauwkeurigheid, ook in zijn formuleringen. 'Ik kan het niet vaak genoeg zeggen,' herhaalt hij in zijn Haagse woning, 'onze planeet wordt bedreigd door een verkeerd geloof in een verkeerd geformuleerde groei. De belangrijkste economische goederen waarover de mens beschikt hebben we niet zelf gemaakt. Schone lucht, grond, water; de zaken waar het menselijk leven en onze productie van afhankelijk zijn en die steeds schaarser worden. Maar in het Bruto Nationaal Product zie je dat verlies niet terug.' Hueting werkte met nobelprijswinnaar Jan Tinbergen en is een wereldvermaard statisticus. Hij schaaft decennia aan een eigen rekenmodel, het Duurzaam Nationaal Inkomen (DNI). Daarin worden ook de kosten meegerekend voor het opruimen van de troep die ontstaat door de productiegroei. En wat blijkt: als we duurzaam produceren, is

'Juist bij de hoogste hekken wordt het meest ingebroken. Volgens de politie gaat dat straks met nog veel meer geweld. Komt een hele bende met terreinwagens de poort platwalsen en alles leegroven.'

ons Nationaal Inkomen de helft lager. We leven dus op de pof, en niet zo'n beetje ook. 'Tinbergen noemde dat onze schuld aan toekomstige generaties.'

Vrijwilligers

Of dat inzicht ook in Lisseven is doorgedrongen is twijfelachtig, maar ze zijn hier wel van *noblesse oblige*. Van de ouderwetse filantropie, en de dames doen aan vrijwilligerswerk. Bijvoorbeeld als gastvrouw in Het Wolders Ven, een kleine vakantiebungalow aan de noordrand van de villawijk voor mensen die niet meer zelfstandig op pad kunnen en weinig geld hebben. Bijna het hele jaar door is het huis volgeboekt bij de gelijknamige stichting die donaties uit de buurt ontvangt. Deze week zijn zeven ouderen te gast, onder wie drie in een rolstoel. Ze worden begeleid door onbetaalde verpleegkundigen die uitjes verzorgen in de omgeving. Hoewel, 's avonds wandelt de groep liever niet door de villawijk. Al die blaffende waakhonden die daar dan loslopen, en die donkere, dichte heggen zijn niet echt uitnodigend. Het wordt steeds moeilijker om begeleiders te vinden voor de gasten, omdat nog maar weinig verpleegkundigen tijd en puf hebben voor vrijwilligerswerk naast hun reguliere dienst. De werkeisen drukken steeds zwaarder in de jacht op efficiency en productiegroei. Vrije tijd is daarom hard nodig om bij te komen, dus schaars. En dat is ook al niet terug te vinden in het cijfer van het Bruto Nationaal Product. En ook niet in het Duurzaam Nationaal Inkomen van Roefie Hueting, die zich beperkt tot het meerekenen van het milieu. Zijn boodschap is niet populair, wat heet: 'Ik krijg enorme tegenwerking, mijn onderzoek wordt gesmoord. Andere economen verwijten mij dat ik uitga van veronderstellingen. En het is waar; je kunt milieuverlies moeilijk uitdrukken in geld. Dat kan alleen als je uitgaat van de veronderstelling dat we bereid zijn de kosten van milieuherstel en -behoud te betalen. Maar datzelfde gaat omgekeerd ook op voor de marktprijzen van goederen die ten koste van het milieu zijn gemaakt. Dus het BNP is

ook gebaseerd op een veronderstelling. Economie is daarom geen exacte wetenschap en ik denk dat veel collega's daar niet mee kunnen leven.'

Criminaliteit

Maar de gemiddelde ondernemer kan daar juist uitstekend mee leven, en het soms zelfs schoppen tot Lisseven. Waar nog genoeg schone lucht en grond voorhanden is en je vanuit de achtertuin zo te paard het kilometers diepe bos in galoppeert. Vrijheid. Dat is het woord dat ik hier vandaag steeds vaker hoor. De vrijheid die je voelt op je eigen enorme kavel, de vrijheid die de privacy je geeft. Is dat geluk? Er staat wel wat tegenover. Eenzaamheid bijvoorbeeld. Want zo'n grote lap grond met dicht bos eromheen maakt je heel erg nietig en op je eentje als het even minder gaat. En angst: ze zijn hier ontzettend bang voor criminaliteit. De laatste twee jaar is veel ingebroken, ze zeggen door Oost-Europeaanen. Een bewoner weet: 's Nachts sluipen ze via het dak naar binnen en smijten je gewoon van de trap af.' Bij een andere deur: 'Het opvallende is, dat juist bij de hoogste hekken het meest wordt ingebroken. Volgens de politie gaat dat straks met nog veel meer geweld. Komt een hele bende met terreinwagens de poort platwalsen en alles leegroven.' Sinds kort hangen rond ieder huis wel tien bordjes van beveiligingsbedrijven, en hier en daar zijn deze zomer betonnen *roadblocks* neergelegd. Wat doet dat met het welzijn van iemand die hier leeft? Hoe hoog zouden de inwoners van Lisseven scoren op de schaal van het Bruto Nationaal Geluk?

Groeigeloof

Roefie Hueting ziet niet veel in het meten van geluk zoals ze dat doen in Bhutan. 'Dat BNG is een misverstand. Economie gaat over schaarse goederen. Als je iets wilt, moet je daar iets anders voor opofferen en dat zijn dan de kosten. Maar geluk is afhankelijk van veel meer dan schaarse goederen.' En wat als we het BNP laten voor wat het is en alleen nog maar doen wat goed is voor het DNI? Dan krimpt de economie en komt minder belastinggeld binnen. Alleen het idee al is onbespreekbaar. Hueting: 'Het officiële standpunt is dat we moeten groeien om het milieubeleid te kunnen betalen. Maar dat is gevaarlijke onzin. Dan ga je dus eerst het milieu belasten om het daarna weer schoon te maken. Ook hoor je steeds dat het te duur zou zijn om schoon te produceren. Echte flauwekul. Een trui aantrekken is goedkoper dan het hele huis verwarmen en twee kinderen zijn goedkoper dan vier kinderen. We moeten simpelweg af van dat groeigeloof. Want met de technologie van nu is schone groei gewoon niet mogelijk.' Soms vangt hij hoopvolle geluiden op. Zoals tijdens een bijeenkomst met Femke Halsema (GroenLinks) en Diederik Samson (PvdA) over duurzaamheid. 'Ik vroeg vanuit de zaal

Roefie Hueting: 'Ik kan het niet vaak genoeg zeggen: onze planeet wordt bedreigd door een verkeerd geloof in een verkeerd geformuleerde groei'

of ze zenuwachtig worden bij het idee dat het inkomen door milieumaatregelen niet meer groeit. Ze zeiden "nee hoor, dat maakt ons niet nerveus." Ik ken Halsema niet, maar ik heb haar achteraf een zoen gegeven en tegen Samson gezegd: doe er dan wat aan!'

In Het Wolders Ven krijgen de gasten koffie geserveerd. Ze zitten aan het grote raam aan de achterkant, kijkend op het vennetje – meer een grote vijver – en keuvelen over de eenden die daar poedelen. Aan de overkant versperren bomen van de villawijk verder uitzicht. Daar wonen de gulle gevers, van wie sommigen in de negentig en ook hulpbehoevend. Ze hebben eigen medisch personeel en komen

hun huis nooit uit, zien niemand meer. Wie is hier gelukkiger?

Volgende week aflevering 3: ecowijk EVA-Lanxmeer in Culemborg. Maakt ecologisch wonen gelukkig en wat doen die auto's daar?

Geldmaand bij Holland Doc radio

In september draait alles om geld bij *Holland Doc radio*. Hoe belangrijk is geld eigenlijk? Hoe worden we snel rijk? Hoe moeten we ons geld goed besteden? En hebben we wel per se geld nodig? De redactie van *Holland Doc radio* nodigde programmamakers uit hun licht hierover te laten schijnen.

12 september: *Vader en zoon* van Ant Haima.

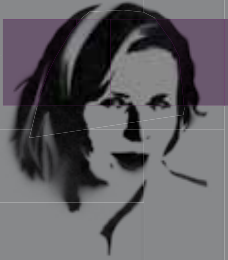
Funemployment van Aida Grovestins en Caroline Dijkmeester.

19 september: *Arme rijkdaards* van Bente Hamel, Gerrit Kalsbeek en Maartje Duin; *De overval* van Bianca Tan.

26 september: *Een leven zonder geld* van Johan Dibbets; *Monopoly het best verkochte bordspel ter wereld!* Een documentaire van Pamela Sturhoofd.

Holland Doc radio

► ZONDAG, RADIO 1, 21.04-22.00 UUR

gerritsen

Belastingadviseur

MIJN nieuwe belastingadviseur wil dat ik een urenregistratie maak. Ik open het document dat hij mij mailt en zie 365 dagen onder elkaar staan. Achter elke dag moet ik invullen hoeveel uur ik aan welk soort werk heb besteed en of dat met mijn agenda te verifiëren is of niet. Zo kan de belastingdienst controleren of ik wel voldoe aan de criteria om Zelfstandig Ondernemer te zijn.

Ik roep hardop, terwijl ik alleen in mijn kamer ben, dat ik dat natuurlijk niet ga doen. Dat vertel ik die middag ook aan mijn man en 's avonds aan mijn vrienden. Iedereen met mij vindt het inderdaad een belachelijk plan. Ik ben de enige die allang weet dat ik alles zal invullen.

Op een maandagochtend ga ik aan het schema zitten met mijn agenda van 2009. Ik voldoe graag.

'Maandag 5 januari. Bestede tijd: acht uur. Post: schrijven. Met agenda te controleren? Nee.'

Zo ga ik door. Dag na dag na dag.

'Acht uur schrijven. Met agenda te controleren? Nee.' Soms zijn het geen acht uur, dan heb ik een afspraak. Die staat wel in mijn agenda.

Zo staat er op woensdag 2 december: Mama

jarig. Dus schrijf ik maar zes uur. Want de belastingcontroleur zal vragen: 'Was je niet op je moeders verjaardag dan?'

– 'Jawel, maar niet de hele dag.'

– 'En waar woont je moeder dan?'

– 'In Gendt, dat ligt bij Nijmegen.'

– 'Maar de heen- en terugreis is dan toch al minstens drie uur, dus hoe kan je dan nog zes uur schrijven?'

Stilte.

– 'Of ben je maar zo kort op je moeders verjaardag gebleven?'

Ook stel ik mij voor dat de controleur mij verhoort over de dagen dat mijn dochter thuis was: 'Maar hoelang slaapt zij op een dag dan?'

– 'Nou, als ze klein zijn, slapen ze overdag echt wel vier uur.'

– 'Vier uur? Die van ons sliep nooit vier uur.'

– 'Ze slaapt nu nog drie uur, vraag maar op de crèche.'

De controleur en ik onderhandelen over hoe lang ik bij de kapper was, hoe uitvoerig een lenzencontrole is, hoe ver de mondhygiënist bij mij vandaan woont en of ik echt niet op de begrafenis ben geweest van mijn oude lagere-schoolleraar, terwijl die begrafenis wel in mijn agenda staat.

■ ESTHER GERRITSEN